

«Kenyérkereső bajtárs — túl az otthon küszöbén — de azon belül *annyira intelligens, olyan magas kulturájú, olyan öntudatos*, hogy le tud egyszerűsödni a bibliai feleség alázatosa, önkényes megadásáig...» «A kenyérkereső asszony, amelyik... az otthonába nem viszi soha az utca sarát».

Az otthon és a gyermek: e körül a két fogalom körül csoportosulnak a könyv fejezetei. Nem túlzás, ha némelyike azt mondjuk: az anyaság apoteozisa. Ám Szederkényi Annától ez nem újszerű beszéd. Aki végigolvasta munkáit — javarészüik most jelent meg gyűjteményes kiadásban — ezt a meggyőződést, ezt a szinte hitté magasztosult érzést hirdeti ő mindenütt. Újra meg újra a *Hill Márta* anyjával találkozunk, ha csak egyes vonásokban is, nem azért, mintha az író ismételné önmagát, de mert ő nem *egy* anyát ír le, hanem az Anyát, az Ember anyját. Alig lehet ezt szebben kibeszélni, mint ahogy az író mondja költői szárnyalású soraiban: «Az anya az otthon hajnalhasadása, napstése, déli harangszava, esti imádsága... anya a dal, a költészet és az édes csók. Isten csókolta az élet szájára, hogy megfogadjon vagy meghaljon benne az ember fia».

Széles látókörrel és éles megfigyelőképességről tanuskodik, ahogyan szerző fölfedi a mai társadalom beteges tüneteit, sokszor megdöbbentő igazságokat tárva elénk. De egyben biztos kézzel és megértéssel mutat rá a bajok forrására is és azok orvosságára. Az «Asszonyok tízparancsolata» szinte apostoli erővel foglalja össze a könyv lényegét. Zárszó gyanánt az Anyák iskolájának nagy gonddal és pedagógiai tudással elkészített munkatervét mutatja be, irányt szabva megkezdett társadalomnevelő munkájának a folytatására.

R. Kozma Ilona.

Irodalomtörténeti Füzetek. Figyelemreméltó vállalatot indított meg 1926-ban ezzel a címmel Császár Elemér, a neves irodalomtörténetíró és kritikus. Talán mulasztászámba is megy, hogy eddig nem foglalkoztunk vele folyóiratunk hasábjain, de megvolt a maga oka: meg akartuk várni, hogy mivé fejlődik, nem lesz-e belőle száraz értekezések sorozata, amely a közönségnek csak nagyon kis rétegét érdekli. Most, hogy három év gazdag termését tekinthetjük át, összefoglaló képet iparkodunk olvasóink elé tárni erről a vállalatról, amely egyaránt

tanúságot tesz legnemzetibb tudományunk fejlettségéről és közönségünknek e tudomány iránt való fogékony-ságáról.

Császár tanár vállalatának eddig 32 füzetet jelent meg. Valamennyi önálló munka: írói monografia, összefoglaló tanulmány vagy részletkutatás értekezés. Ezeket, az irodalomtörténet más-más műfajába tartozó dolgozatokat egy cél fűzi össze: a tárgyalás alá fogott író vagy problémát a legújabb kutatások alapján megvilágítani s jelentőségét megállapítani, tudományos készültséggel és vonzó előadásban.

A dolgozatok jelentős része egy-egy költő vagy író irodalmi arcképe. Főként a XIX. század népszerű alakjai szerepelnek. Csokonairól Oláh Gábor írt, Kisfaludy Károlyról Szinnyi Ferenc, Kölcseyről Angyal Dávid, Aranyról Császár Elemér, Gyulai Párol Voinovich Géza, Vajda Jánosról Kéky Lajos, Endrői Sándorról Szabó Richard. A szorosabb értelemben vett költők mellett a regényírókról olvashatunk számos tanulmányt: Jósika Miklósról és Mikszáthról Zsigmond Ferencről, Kemény Zsigmondról Papp Ferenc tollából, Csiky Gergely regényírói működését Speder Andor ismerteti, Gárdonyiról Kéky Lajos írt, Herczeg Ferenc művészetéről Horváth János fest képet. Ezeket a tanulmányoszerű arcképeket különböző fellogás és művészet dolgában különböző előadás jellemzi, megvannak azonban valamenyiben a sikerült arckép legfőbb követelményei, a hűség és a jellemzettség.

A füzetek második csoportját az összefoglaló tanulmányok alkotják. Császár Elemér a magyar irodalomtörténet százéves fejlődését mutatja be és egy tanulságos bírálatgyűjteményben számol be XX. századi irodalmunk legkiemelkedőbb irodalmi műveiről, Galamb Sándor a magyar társadalmi drámának 1867-től 1892-ig való fejlődését rajzolja meg, Szerb Antal a magyar újromantikus dráma emlékeit jellemzi. Érdekesek Farkas Gyula és György Lajos dolgozatai: az előbbi az elszakított Felvidék, az utóbbi a megszállt Erdély magyarságának szellemi életéről nyújt megkapó beszámolót.

Harmadik csoportba azokat a dolgozatokat sorolhatjuk, amelyek különböző irodalomtörténeti problémákat oldanak meg. Horváth Cyrill a Szent László-legendáink eredetéről ír mélyreható értekezést, Badics Ferenc Gyöngyösi István életének néhány homály-

ban maradt mozzanatait világítja meg, Waldapfel József Balassi költeményei keletkezésének időrendjét állapítja meg. Hartmann János Petőfi költészetéről ír tanulmányokat, Császár Elemér Arany képzeletének működését kutatja, Trencsény Károly kimutatja, milyen nyomokat hagyott legnagyobb epikusunk költészetén a világirodalom remekeinek tanulmányozása, Papp Ferenc Pataki Emiliának Gyulai Pál költészetére gyakorolt hatásáról számol be. Gálos Rezső két dolgozattal is szerepel e helyütt: egyikben a legrégibb bibliafordításunk keletkezését fejtegeti, a másikban a régi dunántúli vidéknek és életnek a két Kisfaludy-testvér költészetére való hatását festi. Császár tanárnak is még két tanulmányát oszthatjuk be ebbe a csoportba: az egyikben a magyar-hún monádák eredetété vonatkozó kutatások legújabb eredményeit ismerteti, a másikban a *Zalán futása* történeti jelentőségét állapítja meg.

A füzetek szerzői, mint beszámolóinkból kiténik, legnagyobbbrészt a tudományág legjobb nevű munkásaiból kerültek ki. A munkatársaknak ez a szerencsés összeválogatása hozta magával, hogy a vállalat valóban életképesnek bizonyult: a tudományos tartalomnak az élvezetes előadással való párosodása megnyerte az irodalomtörténet iránt érdeklődő közönséget, amely ezekben a füzetekben megnyerő alakba öntött értékes ismereteket talál. —6.

Három vidéki novelláskönyv. Pataky B. József: *Tüzek*. Satu-Mare. 1928. — **Hegyajai Kiss Géza: Napfény a hegyalján.** 1928. Miskoic. Magyar Jövő. — **Berezeli Anzelm Károly: Mindenkiért.** Prometheus. 1928. Szeged. Három vidéki könyv, szép magyar nevű szerzők: két olyan ok, amelyek közül egy is elfoglaltá teheti az olvasót és erőnyeket kerestet ott is, ahol legfeljebb hibák nincsenek. Türelmetlen várakozással olvas az ember minden vidéki könyvet, mert bizony ráferne irodalmunkra egy kis felrisszülés, valami igazán vidéki és magyar, ami pótolhatná a beteg pestis és nemzetközit. Nem is valami korszakalkotó tehetőséget várunk, hanem legalább a jó átlagot megütő középszerűséget, de legalább adjon valamit a vidék józan optimizmusából, fiatalos önteltségéből, sajátos lelkéből.

Ezeknek a kívánságoknak a fent felsorolt három könyv egyáltalában nem felel meg, sőt kettő közülük alig

meg művészi alkotás számba. Pataky B. József és Hegyaljai Kiss Géza egyformán realisták. Mindkettő a valóságot akarja ábrázolni, az életből elrejtett apró jeleneteket akarnak az olvasók elé vinni. Ez még nem lenne baj, hanem a leírás, az ábrázolás módja már különös. A nagy realista írók is kicsiny, jelentéktelennek látszó eseményeket írnak le, de a vízesebben az egész tengert bemutatják, az apró, jelentéktelen jelenetek mögött be tudják mutatni a nagy eszméket, a korokat mozgató nagy vágyakat, az egyéniségek sorsát meghatározó jellemvonásokat. A Pataky és Kiss által leírt apró események mögött nincs semmi, nem jelentenek semmit.

A nagy realista elbeszélők másik titka abban áll, hogy a mindennapi életből olyan jeleneteket ragadnak ki, amelyek annyira megszokottak már, hogy észre sem veszi az ember és épen ezért hatnak eredetinek. Pataky és Kiss csodálatos bakkézzel épen azokat a történeteket válogatják ki, amiket már egyszer meguntunk a vasárnap délutáni traccsokon, másodsorú meguntunk a hírlapok «szenzációiban» és most viszontlátjuk, mint novellákat, a kommunizmus alatt és utána még inkább ártatlanul üldözött tanárt, az író által kedvelt fecskéket, az ártatlanul meggyanusított derék cselédet, vagy a másik könyvben az apácának készülő leányt, akit az első katonatiszt «megment» a házasság számára, a kis gyermekek naiv és idétlen beszélgetését, a viharban egymásra találó szerelmeseket, akik nem is találak egymásra, mert már régen szeretik egymást, csak vihar van, a férfi szaval, a lány repes és minden rendben van.

A realizmus törvényeitől csak egy dologban térnek el: a kötelező objektivitástól. Mindkettő, ha csak szerét ejtheti, önmagáról, a saját finom érzéseiről és emelkedett lelkéről kezd beszélni. Pataky nyiltabban, Kiss burkoltabban, de — úgy tűnik fel — csak azért, mert még sem tartja illendőnek az önmagával való megelégedettségnek azt a fokát, amely benne él, az olvasókkal közölni. Ennek a nagy önbizalomnak, amelynek kézzelfogható tanujele az előtünk fekvő két kötet, az önkritika hiánya az oka. Az önkritika pedig azért hiányzik a két szerzőből, mert hiányzik a mérték belőlük, amivel össze kellene magukat mérniök. Nincs irodalmi olvasottságuk, nem ismernek mintákat, amelyekkel össze-